

10 elis
10

Eesti Vabariigi Põhiseaduseliku Assamblee
Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Riigi eelarve,
teematoimkonna ja Presidendi ning välislepingute
teematoimkonna koosoleku

p r o t o k o l l n r . 2

Koosolek toimus 28. septembril 1991.a. Toompeal kell
12.05-15.10.

Koosolekust võtsid osa:

Ü. Aaskivi
I. Fjuk
I. Hallaste
J. Adams
K. Koha
T. Käbin
M. Lauristin
V. Lebedev
V. Niitsoo
J. Reinson
P. Kask
R. Ruutsoo
S. Vahtre
I. Raig
Ü. Uluots
E.-J. Truuväli
R. Lang

Ekspertid:

Kohal oli ka M. Kingo

Koosolekut juhatas P.Kask

P.Kask pani hääletusele päevakorra eelnõu, mis ka
päevakorrana kinnitati.

P ä e v a k o r d :

1. Presidendi võimu ulatus konkreetsetes küsimustes:
 - a) vetoõigus;
 - b) referendumioõigus;
 - c) parlamendi laialisaatmise õigus;
 - d) president kaitsejõudude ülemjuhatajana.
2. Avalik või salajane hääletamine
3. Riigikogu kvorum
4. Millise hääletusreegli alusel kinnitab Riigikogu valitsuse
koosseisu või peaministri?

5. Seadusandliku-algatuse õigus
6. Kas õiguskantsler või konstitutsioonikohus?
7. Töökorralduslikud küsimused
8. Kohalalgatatud küsimused.

Eelnevalt otsustati veel arutada ekspertgrupi (nn. "Raidla") põhiseaduse eelnõu tagasivõtmise võimalust juhul, kui see muutub liialt "parlamentaarseteks".

R.Lang pidas teatud juhtudel võimaluks edasist koostööd Põhiseadusliku Assambleega.

E.-J. Truuväli lisis, et juriidiline dokument on tervik ja "lappima" autorite kollektiiv seda ei hakka, kuna selle all kannatab süsteem - tervik.

Pingelises arutelus kujunes välja 3 eri seisukohta:

- 1) eelnõu aluseks võtmine tähendab ka kontseptsiooni omaks võtmist
- 2) võtame eelnõu aluseks ja teeme sellesse selliseid muudatusi nagu soovime
- 3) arutame probleemid enne sisuliselt läbi ja seejärel otsustame, millist eelnõu aluseks võtta.

Lisaks J.Adamsi mõtte, et nn. "Raidla" eelnõu tuleks korjata kokku viimse eksemplarini, kui hr. R.Lang soovib eelnõud tagasi võtta.

1. Presidendi võimu ulatus konkreetsetes küsimustes:

1.1. Vetoõigus

P.Kask tõstatas probleemi, et "Raidla" eelnõus presidendil liialt suur vetoõigus (3 palli) ning tõi ära 5 palli süsteemi, milliselega hinnata presidendi vetoõiguse tugevust. 4 palli absoluutne vetoõigus - 0 palli vetoõigus puudub.

P. Kask tegi ettepaneku toimkonna liikmena presidendile anda vaid seaduse edasilükkamise õigus, s.t. annab tagasi parlamendile.

- 1) Presidendi vetoõigus tugineb puhtalt autoriteedil. On kummutatav enamusega parlamendis. 0 või 1 pall. I. Hallaste.
- 2) Pooldan piiratud volitustega riigipead - vaid esindusfunktsioon. Ei mingit vetoõigust V. Niitsoo
- 3) Vetoõigust võimaldab vaid üks võimalus - kui presidendil tekib kahtlus, et seadus pole kooskõlas põhiseadusega - J. Adams.
- 4) Kui presidentilt võtta ära vetoõigus, tähendab see tasakaalustava jõu puudumist 50%+-1 Ü.Uluots; K.Koha, T.Käbin, Ü.Aaskivi.
- 5) Saadab parlamenti tagasi argumenteeritult seadused, mis ei meeldi. Parlament olles nõus parandama, teeb seda ja probleem saab lahendatud - Ü. Uluots.
- 6) vetoõigus 0 palli nagu Soomes ja Prantsusmaal - I. Raig.
- 7) presidendil tasakaalustav jõud. Riigikogu võib saada liialt võimukaks.

Presidendi veto kummutatav lihthäälteenamusega - S.Vahtre, R.Ruutsoo.

Otsustati hääletada. Hääleõigust palus ka R.Taagepera, kes suhtles ~~toimkondadega~~ faksi teel. Talle anti hääletamise õigus.

a) vetoõigus 0 palli ulatuses kummutatav lihthäälteenamusega. P.Kask, S.Vahtre

b) vetoõigus 1 palli kummutatav poolega valitud koosseisust. 50% + 1. I.Hallaste, Uluots, Reinson, Koha, Ruutsoo, Aaskivi, Käbin

c) 0 palli - ei oleks üldse vetoõigust. I.Fjuk, J.Adams, V.Niitsoo, R.Taagepera

1.2. Referendumiõigus

Selgituse "Raidla" eelnõu seisukohast andis E.-J. Truuväli. Eelnõu kohaselt on presidendil referendumit õigus ainult välja kuulutada või teiste sõnadega välja öelda. Ta on selles küsimuses vahendaja (§§ 101,102). Ei ole initsiatiivi õigust.

Sellega loeti see probleem lahendatuks.

1.3. Parlamendi laialisaatmise õigus.

Täpsustab E.-J. Truuväli. Kellegil ei ole õigus "Raidla" eelnõu kohaselt parlamenti laiali saata. Puudub subjektiivse lähenemise võimalus. Küll on aga põhiseaduses ettenähtud 3 juhtu, millal parlament on sunnitud laiali minema. Ning nende kolme komponendi koosseisude saabumisel, kuulutab president välja parlamendi laialisaatmise.

Need kolm juhtu on "Raidla" eelnõu järgi:

- 1) parlament ei suuda tähtajaks valitsust moodustada
- 2) parlament ei kinnita tähtajaks eelarvet
- 3) parlamendi poolt pakutud referendum kukub läbi.

Arutelu jätkus sellegipoolest teemal, millistel juhtudel võib president parlamenti laiali saata.

Presidendil peab olema õigus parlamenti laiali saata valitsuskriisi tõttu - J.Adams. I.Hallaste soovib loetleda põhiseaduses kõik juhud, millal võib laiali saata, lisades vastava normi.

P.Kask selgitas toimkondadele tasakaalustatud ja tasakaalustamata süsteemide olemaust ja vahekordi maailma praktikas, millele järgnes Ü.Uluotsa protest. Protesti sisu oli järgmine: "P.Kask kuritarvitab koosoleku juhataja positsiooni ja loeb kohalolijatele ebavajalikku loengut. Eelneva P.Kase selgituse pinnalt süüdistas J.Adams P.Kaske ja R.Taagepera desinformatsiooni levitamises leides, et maailmas ei ole riiki, kus valitsus saaks parlamenti laiali saata.

P.Kask arvas, et Rootsis ja Kanadas on see võimalik.

E.J. Truuväli selgitas veelkord, et "Raidla" eelnõu pinnalt ei saada keegi parlamenti laiali.

M.Lauristin leidis, et võrdluse aluseks peab võtma reaalse poliitilise situatsiooni. Ei saavat end võrrelda Rootsiiga. Lähimad 10 aastat tuleb õppida enda vigade parandamise meetodist.

1.4. President kaitsejõudude ülemjuhatajana.

Kuna "Raidla" eelnõu järgi on presidendil ülemjuhatajana sümboolne roll, siis seda toimkonnad ei vaidlustanud.

Eriarvamusele jäi J.Adams, kuna tema arvates pole veel selge, mida me mõistame presidendi all, kas täidesaatva võimu juhti või riigipead.

1.5. Dekreediõigus.

P.Kask püstitas küsimuse, kas presidendil võib olla üldse dekreetide andmise õigus. Kui jah, siis kas ainult eriolukorras, või ka normaalolukorras.

Arutelu toimus dekreeidiõiguse vajalikkuse üle üldse ja dekreeidiõiguse pooldajate vahel juhtude üle, millisel puhul ja mis korras seda õigust president võiks kasutada.

Arutelust tuli välja 4 küsimust, millekohta P.Kask palus ka toimkonnaliikmeid hääletada.

1.5.1. Kas eriolukorras ja tavalises olukorras dekreeidiõigus on erinev?

a) Hallaste, Niitsoo, Adams, Vahtre, Koha, Reinson, Lebedev, Aaskivi, Käbin, Kask - arvasid, et on erinev

b) Fjuk arvas, et peab olema eraldi sätestatud

c) Uluotsa arvates ei ole neil olukordadel mingit vahet.

1.5.2. Kas tavaolukorras on dekreeidiõigust?

a) Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Kask, Taagepera - ei

b) Käbin, Vahtre, Uluots, Reinson - on

c) Aaskivi - piiratud õigus.

1.5.3. Kas eriolukorras on dekreeidiõigus?

a) Hallaste, Fjuk, Uluots, Koha, Vahtre, Reinson, Lebedev, Aaskivi, Käbin - on

b) Adams - ei ole seisukohta

c) Niitsoo - ei

d) Kask - on, oos kaasallkirjadega.

1.5.4. Kas presidendi dekreet kaotab kehtivuse kui ei kinnitata hiljem parlamendi poolt?

a) Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Vahtre, Koha, Ruutsoo, Aaskivi - jah.

b) Uluots, Lebedev - toetavad "Raidla" eelnõu varianti

c) Kask - ei, Riigikogu peab aktiivselt selle tühistama:

2. Avalik või salajane hääletamine.

2.1. Erapooletus.

Erapooletuse insituuti pooldasid - Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Uluots, Reinson, Vahtre, Ruutsoo. Erapooletuse vastu oli Koha, Aaskivi, Kask.

2.2. Avalik võisalajane hääletamine.

Leiti, et see on kodukorra probleem, mis tuleb fikseerida seaduse tasemel. Avalikkuse instituuti põhiseadusest välja jätma olid nõus enamus, v.a. Koha, Ruutsoo, Kask.

3. Riigikogu kvorum

P.Kask tõstatas probleemi.

Enamuses demokraatlikes süsteemides ei nõuta kvalifitseeritud poolt parlamendis küsimuste otsustamisel. Tullakse kohale kui asi huvitab. P.Kask tegi ettepaneku vähendada kvorumit 1/4 või 1/3.

a) kvorumi vähendamist pooldasid põhimõtteliselt I.Hallaste, Koha, Aaskivi,

b) 50% + 1 valitud saadikutest - Uluots, Reinson, Vahtre, Lebedev.

c) 1/4 - Niitsoo, Käbin, Kask

d) 1/3 - Ruutsoo, Lauristin

e) Lisaks esitati kvorumi allaviimise nõudele tingimus, et töökorraldus oleks paigas - Käbin, Koha, Lauristin, Adams.

4. Millise hääletusreegli alusel kinnitab Riigikogu valitsuse koosseisu või peaministri?

P.Kase probleemi püstituse järel lisas I.Hallaste, et eelmisel ühiskoosolekul arutati antud küsimust ja kas on mõtet seda veelkord teha.

P.Kask selgitas, et hääletusreeglit ei ole arutatud ning et reegel võiks olla selline, mis laseks moodustada nn. vähemusvalitsusi.

Hääletusele toimkonnas pandi järgmised variandid:

1. Absoluutse enamuse reegel

2. Lihthäälteenamuse reegel

3. Taani-Rootsi variant - negatiivne absoluutne enamus.

a) Absoluutse enamuse poolt olid - Uluots
Reinson

b) lihthäälteenamuse poolt - Hallaste, Fjuk, Niitsoo, Adams, Koha, Ruutsoo, Aaskivi, Lauristin, Käbin.

Kuna 3 variandi poolt oli Kask ning Taagepera, siis andis

P.Kask oma hääle 2 variandi kasuks.

Hääletusele seati ka küsimus, kas toetatakse voorude kaupa hääletamist kus on erinevad reeglid?

Seda ei pooldanud toimkondade enamus, v.a. Uluots.

Lõpuks hääletati lahendamaks eelneva vaidluse objekti selles küsimuses, kumba kinnitatakse parlamendi poolt, kas valitsust või peaministrit?

Valitsuse kinnitamist pooldasid Hallaste, Niitsoo, Koha, Lauristin, Käbin.

b) peaministri kinnitamist pooldasid Fjuk, Adams, Uluots, Ruutsoo, Aaskivi, Kask, Taagepera.

Koosoleku juhataja

P. Kask

Protokollis

H. Sibul